

חידוש נפלא בענין מתנות לאביונים - שיעור 503

I. תענית אסתר המוקדמת

(א) למעוברת ולמינקת - עיין ברמ"א (תרפ"ו - ז) דתענית זו אינה חובה לכן יש להקל בו לעת הצורך כגון מעוברת או מינקת ואפילו רק כואבי עינים שאם מצטערים הרבה לא יתענו ובאליהו רבה החמיר אך ביולדת כל ל' יום גם הוא היקל (מ"ב ז) אמנם בתענית אסתר המוקדמת יש להקל (כ) דמדינא המעוברת ומינקת אינן מתענין אפילו בג' תעניתים (ג) ותענית אסתר יותר קל (ג) היא מוקדמת ואפילו בט"ב שנדחה מעוברת שיש מיחוש קצת מותרת לאכול (בה"ל תקנ"ט - ט ד"ה ולינו)

(ב) תשלומין להתענית - עיין במ"ב (ה) דכואבי עינים לבתר שיסולק כאבו יפרעו התענית משא"כ מעוברת ומינקת דפטורות בעצם ויש מחמירין ונראה דהמנהג שלא יפרעו (שער הציון י) וטעם שיש תשלומין רק בתענית ציבור זו דאינו קבוע דוקא ליום זה שיש שהיו מתענין ג' ימים בחודש אדר זכר לתענית של אסתר (שער הציון י"ב) ולכן אפילו מי שלא התענה ביוה"כ ע"י חולי לא נזכר שיפרע תעניתו אח"כ (דעת תורה תק"י - י"ב)

(ג) חתן בתוך ימי חופתו לא יתענה במוקדמת ואין צריך תשלומין וה"ה בעל ברית ויש מחלוקת אם כל הקרואים לסעודת הברית אוכלין ואם אוכלין יתענו למחר ביום ו' (מ"ב ז)

(ד) נמשכה סעודה שלישית של שבת בלילה אפילו אכל פת בלילה לא יאמר על הנסים ואפילו להט"ז (סוסי קפ"ח) דכשחל ר"ח במוש"ק והמשיך הסעודה בלילה ואכל כזית לחם דצריך להזכיר שניהם מ"מ באמירת על הנסים שאומרים אותו בברכת נודה לך כבר עושהו חול ואיך יאמר אח"כ רצה משא"כ ברצה ויעלה ויבוא (נטעי גבריאל זף תי"ח) ואבאר

(ה) מוצאי שבת צריך לומר ברוך המבדיל בין קודש לחול קודם שמביא המגילה לבית המדרש וזה פשוט

(ו) קורין המגילה ואח"כ מבדילין (רמ"א תרל"ג - ה) ובורא מאורי האש מברכין בהבדלה בביתו ולא קודם המגילה

(ז) מחצית השקל - עיין ברמ"א (תרל"ד - ה) שיש ליתן קודם פורים מחצית השקל זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר ונותנין בליל פורים קודם שמתפללים מנחה ועיין במג"א (ז) דיתן בפורים שחרית קודם המגילה וכשחל פורים ביום ראשון יש שנהגו לתת שתי פעמים ביום התענית וביום הפורים בשחרית ודוקא לעצמו (דרכי חיים ושלום אות תתמ"ג) וכל אחד כמנהג מקומו

II. בענין מתנות לאביונים

(א) הנותן שיק (check) לעני בפורים קיים מצות מתנות לאביונים אפילו כשאין להנותן עכשיו ממון בהבאנק דמ"מ הרי זה שוה כסף ולא חיישינן שמא יבטלו דמוקמינן ליה אחזקתו (שו"ת משנה הלכות ו - קכ"ז)

(ב) השתי מתנות שנותנין לעניים צריך ליתן משלו ולא משל מעשר (מ"ב תרל"ד - ג כשם השל"ה והמג"א) וה"ה מחצית השקל ומשלוח מנות ודמי פורים להחזנים והרכבים והשמיים אינו יצא בזה מתנות לאביונים אפילו אם הם עניים (באר היטב ז וערוך השלחן ד)

(ג) לשלוח מתנות לאביונים לפני פורים כשמגיע להעני בפורים וכן בן עיר (NYC) הנותן לעני בן כרך (ירושלים) עיין בבה"ל (תרל"ד - ה ד"ה לשני) דמותר דנלך אחר המקבל דטעם דאינו יצא אם נתן קודם הפורים משום דדילמא אכלי ואם מתנה עמו במפורש שאינו נותן לו רשות לאכלו קודם פורים יצא אמנם עיין בערוך השלחן (תרל"ה - י"ז) דאם נותן קודם פורים אינו יצא דהולכין אחר הנתינה ולא אחר הקבלה דכל הפושט ידו נותנים לו ועיין בפסקי תשובות (תרל"ד - ה) שכתב דרוב הפוסקים אומרים דהעיקר זמן הוא הקבלה כהמ"ב ולכן ה"ה מי שדר בניו יארק ושולח מתנות לירושלים יצא וע"ע בתשובות והנהגות (ה - ת"ד) דלא יצא אמנם אם קבל העני בירושלים בי"ד אדר בדיעבד יצא (תשובות והנהגות ז - ע"ג)

ואפשר דהכל תלוי אם מת"ל הוא דין הרווחה לסעודת פורים כהתרומת הדשן ולכן העיקר שיהיה הקבלה ביום פורים ואין צריך הנתינה בפורים או דילמא העיקר קיום המצוה הוא ריעות ושמחה כהמנות לוי וא"כ צריך הנתינה דוקא בפורים ויש עוד כמה נפקא מינות ואבאר

(ד) צריך להיות קשר ידידות בין הנותן להמקבל או לכל הפחות הכרה ביניהם ועיין בתשובות והנהגות (ה - ת"ד) שהביא השו"ת רבבות אפרים (ד - קט"ז דף שכ"ד) שהביא זה בשם הגיליוני הש"ס (הגר"י ענגיל שנת י' ד"ה הנותן) ומקורו מדברי המהר"ל מפראג אמנם המשכן משה ולב אברהם והתשובות והנהגות ורב בנימין זילבר לא קיבלו חומרא זו

III. דיני מקרא מגילה

(א) **מקרא מגילה לקטנים** - עיין בקובץ מבקשי תורה (כרך שלישי תשנ"ה דף קנ"ג) שכתב דבתוס' (מגילה י"ט:) דענין חיוב הקטנים בזה הוא משום מצות חינוך ככל המצות ובתוס' (כ"ד:) מבואר שחובת הקטנים במגילה היא מעיקר התקנה שאף הם היו באותו הנס ולא מדין חינוך ובראבי"ה (תקס"ט) כתב שאף קטנים שלא הגיעו לחינוך חייבים משום פרסום הנס ועיין במ"ב (תרפ"ט - סקט"ז) דהטעם הוא משום לחנכם במצות פרסומי ניסא אבל שלא יביאו קטנים ביותר

(ב) **ברוב עם לנשים** - עיין במ"ב (תרפ"ט - ה) שצריך האיש לקרותה בביתו לפני הבתולות ורק בקצת מקומות נוהגין שהן הולכות לביהכ"נ ועיין בשער הציון (ט"ו) דאשה אינה מוצאין נשים רבות דזילותא בהו מילתא והטעם הדבר דכל כבודה בת מלך פנימה ועוד אינה מחויב בקריאה רק בשמיעה ולכן יותר טוב להבנים שהגיע לחינוך לילך לביהכ"נ והנשים שמרות התינוקים (חלקת יעקב ג - קמ"ד) אמנם ע"ע בח"א (קנ"ה - ז) דמצוה מן המובחר לילך לביהכ"נ הוא ואשתו דברוב עם הדרת מלך ועוד דאשה הוי חד דרבנן והבנים בני חינוך הוי ב' דרבנן איברא עיין בתשובות והנהגות (ד - דף ת"ג) דדעת הגר"א שקטנים חייבין מעיקר תקנת מגילה ולא רק מדין חינוך דהיינו "וזכרם לא יסוף מזרעם" ואבאר

(ג) **השומע קריאת מגילה אבל מחשבתו פונה לדברים אחרים** - עיין בתשובות הרשב"א (סימן תס"ז) דאפילו אם חיסר תיבה אחת לא יצא והביאו המג"א (תר"ץ - סקט"ו) ומ"ב (סקמ"ח) ובחיי אדם (כלל קנ"ה - כ"ה) ועיין בשו"ת ארץ צבי (סימן מ"ה) מי שאינו משים לבו אל הדברים ופונה לבו לדברים אחרים לאו שמיעה היא כיון שאינו שומע כהוגן בלי שימת הלב וזה בגדר שמעה מתנמנם לא יצא (תר"ץ - י"ז) וכ"כ הלבושי שרד (סקט"ו) דכיון שמטה אזנו להקורא ואינו חושב מחשבות אחרות מסתמא שמע הכל וא"צ לכיון בכל תיבה בכירור ועיין בארץ צבי דאפילו שט במחשבתו בענינים אחרים כל שמביט כסדר מלה במלה בהדברים שהש"ץ אומר חשוב שומע דאל"כ איך אפשר במקרה שהוא מביט באותו מקום ובאותו מלה והנימוקי או"ח (תר"ס - י"ד) נתן עצה טובה שיקרא ממגילה כשירה ואע"ג שפונה מחשבתו לדברים אחרים יצא כיון שאומר בפיו יצא אמנם הגרי"ז מבריסק הקפיד שלא לקרוא ממגילה עם הקורא דמה שקורא בעצמו יש לחשוש שיוצא כיחיד ולא בציבור וכ"ש כשחל פורים בשבת דשלא בזמנה צריך דוקא עשרה שמבטל לגמרי מצות מגילה שאז דוקא נקרא בציבור וחולק עליו החזו"א (ס"ס קנ"ה) דהעיקר שקורא במקום שיש בו עשרה ואין צריך לשמוע מהקורא שמוציא עשרה (תשובות והנהגות 3 - ש"ט)

(ד) **קריאת המגילה ע"י מיקראפאן** או טלפון או מכשיר שמיעה לחרשים עיין באג"מ (3 - ק"ח) דמדינא אין לאסור שאין זה קול הברה ומסתברא דאין זה קול אחר שכל קול יש לו הילוך עד האוזן ומ"מ נחשב קול אדם ואינו דומה למקלט טיפ וע"ע באג"מ (ד - קכ"ו) שכתב שם שהוא מותר רק בשעת הדחק ועיין בשו"ת מנחת שלמה (ה - ט) דאינו קול אדם אלא קול מכוונה ואין לענות אמן על ברכה שנשמע על טלפון וכאמן לבטלה וע"י רמקול יש לענות אמן אבל אינו יצא בקריאה זו חוץ אם שומע בלא סיוע הרמקול ודלא כהחזו"א שהתיר ע"ש ולכן אלו השומעים רק ע"י מכשיר שמיעה לא יצאו ידי חובתן בשמיעת המגילה אלא יצטרכו לקרוא בעצמם את המגילה ודעת השו"ת יחזה דעת (3 - ס"ח וג - ג"ד) שהכריע דאינו יוצא בקריאה ע"י מיקראפאן או טלפון מ"מ יכול לענות אמן אם הוא בשידור חי ולא טייפ ודמי לאלכסנדריה של מצרים דסוף סוף ברור שבאותו זמן ממש משבחים הציבור להקב"ה

(ה) **לנגוע במגילה בלי מטפחת (ביד ערום)** עיין בשיעור 343 (VI)